

Az IPARTERV Archívum metszetei 16.

VII. Sportlétesítmények+1

Az előző részben az IPARTERV által tervezett monolit vasbeton héjszerkezetű épületeket (csarnokokat) mutattam be. Van egy különleges héjszerkezetű épület, a Vasas teniszcsarnok, Menyhárd István (statikus) és Szendrői Jenő (építész) terve, melynek fedése azonban nem vasbetonból, hanem alumínium hullámlemezéből készült. Maga az építési technológia is különlegesen szellemes, Semsey Lajos terve. Ezt az épületet nem szerettem volna a vasbeton héjszerkezetek között bemutatni. Így külön fejezetbe került.

Ennek kapcsán nyílik alkalom az IPARTERV-ben készült további különleges szerkezeti megoldású sportlétesítmények bemutatására is.

A Vasas teniszcsarnok a legkorábbi (1957). Az időben következő, a már Gulyás Zoltán munkásságánál is bemutatott Budapesti Sportcsarnok, (Gulyás Z.-Rimanóczy J.) mely szintén rendelkezik különleges tartószerkezeti megoldással. Itt a három ponton támaszkodó 112,80 m támaszköz távolságú gömbcikkely geometriájú fedést kétrétegű acél rácsszerkezettel oldották meg. Statikus Kollár Lajos volt. MÉ 1966/6, Műszaki Tervezés 1967/5. (Kollár Lajos cikke a szerkezet kialakításáról)

Sőt, talán idevehetjük a korábbi BNV többcélú csarnokának szintén bemutatott tervét, ahol a tervezési program szerint egy jégkorong pályát kellett elhelyezni. Szintén Gulyás és Rimanóczy Jenő terve. Itt a statikus Nagy József. A 100 méter oldalú négyzetes alaprajzú teret két 100 méteres, pilonokra támaszkodó vasbeton szekrénytartóval hidalták át, melyen keresztirányban lapos párna keresztmetszetet képező szekunder acéltartók sorakoznak. A térlezárást e tartókra szerelt panelek biztosították. MÉ 1963/5

Ezek a fantasztikus tervek sajnos nem valósultak meg.

A negyedik példa, mely azonban a jóval később (1978) megépült, szintén különleges térlefedéssel rendelkező székesfehérvári ALBA sportcsarnok, ahol a tervezők, Molnár Péter építész és Ivits Iván statikus, a szükséges áthidalást acél pilonokra függesztett acélsodrony kötél szerkezettel oldották meg. *

+1 Ennek a megoldásnak „ipari” változata a miskolci December 4. Drótművek épülete. Itt a feladat még annyival volt bonyolultabb, hogy a meglévő elavult, szinte rom épületbe telepített technológiát nem lehetett leállítani. Így az új csarnok e fölé épült meg, majd alóla bontották ki az eredeti épületet. A tervezők szintén Molnár Péter építész és Ivits Iván statikus voltak.

A 70-es, 80-as évek sportcsarnok és uszoda építészetének jellegzetes szerkezete a ragasztott fa tartó. A páraállónak mondott, sötétbarnára xyladekorozott, általában háromcsuklós keretként működő szerkezet az IPARTERV által tervezett létesítményekben is megjelent.

Az akkori ragasztott fa szerkezeteket Agárdon, az AGROBER telephelyén készítették.

Részletesebben a ragasztott fa tartószerkezetű sportlétesítmények közül néhány különlegesebb megoldást mutatok be:

Függesztett szerkezetű a Spartacus Kőér utcai uszodája is, ahol Sylvester Ádám építész és Steinhausz Tibor statikus tervezők a sportlétesítmény iroda szociális blokkjának többemeletes tömegére függesztették fel a medencetér lefedését biztosító, rúdláncként működő ragasztott fa főtartó elemeket. MÉ 1984/1

A margitszigeti Úttörő Stadion lelátójának lefedésének főtartói szintén ragasztott fa ívek. Az elrendezés szokatlan: mivel a lefedő szerkezet letámasztására (azaz a hagyományos konzolos elvű megoldásra) a lelátó mögött nem volt hely, így megoldásként a lelátó 4 pontjára vasbeton-acél szerkezetű áttört pilonok kerültek és a háromcsuklós ívek ezek közé vannak építve. A fesztávolság növelése érdekében az ívek a pilonok árbócszerű tetejéhez vonórúdadkkal vannak visszakötve. Sylvester Ádám és Pazár Béla építészek, Steinhausz Tibor és Gallyas László statikusok munkája MÉ 1987/6

Az IPARTERV (mint állami vállalat) egyik utolsó munkája az ELMŰ angyalföldi sportcsarnoka. Janáky István építész és Steinhausz Tibor statikus munkája. Itt a nagyfesztávú térlefedést acélsodronyokkal aláfeszített páros ragasztott fa tartókkal oldották meg. MÉ 1990/3-4

Néhány kisebb fesztávolságú, hagyományos háromcsuklós ragasztott faszerkezetű sportcsarnok, uszoda épült később: Spartacus teniszcsarnok (építész: Sylvester Ádám, statikus: Steinhausz Tibor), BVSC teniszcsarnok (építész: Koris János), MALÉV Uszoda (építész: Benczúr László), a statikus ezeknél is bizonyára (nincs adat egyelőre) Steinhausz Tibor.

Talán ezek közül a legnagyobb fesztávolságú a Kondorosi úti uszoda, aminek terve koprodukcióban készült: az építészeti tervezést Szabó Ferenc Miklós, az AGROBER tervezője végezte, a statikus szintén Steinhausz Tibor volt.

Szintén szerepelt már (a balatoni építészet fejezetben) a balatonfűzfői uszoda, Patonai Dénes építész és Nagy Bence statikus munkája. Itt a két medencét tartalmazó uszodatér lefedését nagyfesztávolságú, helyszínen előregyártott vasbeton szekrénytartókra sorolt, feszített TT panelekkel oldották meg. Ez az elrendezés hasonlít a korábban említett BNV nagycsarnokhoz. Ami nem nagy csoda, hiszen Nagy Bence kiváló statikus a kiváló Nagy József statikus mellett kezdte a pályáját. MÉ 1982/6

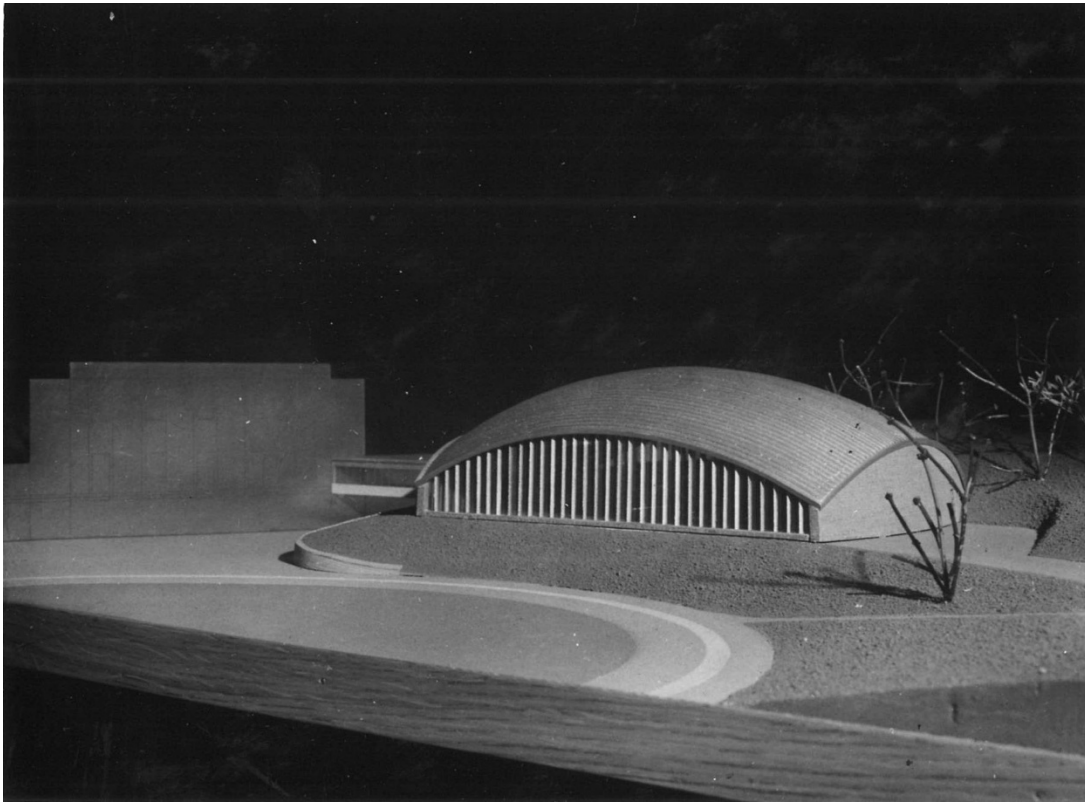
A 80-as évek végén épült sportcsarnokok esetében a könnyűszerkezetes építési program ipari szerkezete a CONDER (angol licenz), könnyű acélszerkezet is megjelent. Ezzel, hasonlóan az ipari feladatokhoz, jelentős fesztávolságok voltak áthidalhatók. Az épületkomponensek és a csomópontok megoldása tipizáltak voltak. Így az építészeti formálás számára kevés lehetőség nyílt. Például a ceglédi Sportcsarnok, tervezők: Szentai Judit építész, Koncz Attila statikus.

Végül egy értékes munka a 84-ből. A VIDEOTON Oktatási Központja. Ahol az összetett program egyik eleme egy kézilabdacsarnok. Azonban ebben az esetben nem a szerkezet, hanem az építészeti formálás az érdekes. Az összetett funkcionális tartalom az építészeti formálás alapszótárából vett elemekkel jelenik meg a homlokzatokon, míg a belső, szigorúan rendszerelv szerint méretkoordinált elemválasztékból építkezik. Építész: Reimholz Péter, statikus: Takácsi Béla. Mára, a szép téglahomlokzat lelketlen utólagos hőszigeteléssel „korszerűsítve” lett.

Az MIEA IPARTREV Archívumának Fotótár bemutatásakor említettem, hogy a fotóanyag fekete-fehér nagyításokból és színes diaposzítívekből áll. A most látható képek egy része már a diakép állományból származik. Ezek feldolgozása még jórészt hátra van.

*ALBA Sportcsarnok metszet: https://sztwp.szt.bme.hu/wp-content/uploads/2024/04/sportcsarnok_1-scaled.jpg

Képaláírások:

1. kép. Vasas Teniszcsarnok modell a környezet részleteivel. Környezet nélküli eredeti a Magyar Építészeti Múzeum birtokában, a MIEA adománya. MIEA 2527

2. kép. Vasas Teniszcsarnok építése. Az íves (önmerevség) és a később felállítandó, a bevilágítást biztosító alumínium üvegfal. MIEA 3911

3. kép. Vasas Teniszcsarnok építése. A téglavégfalra rögzített „kilövő” tartók. Melyek majd vezetik a héjboltozat felhúzásának első szeleteit. MIEA 3931

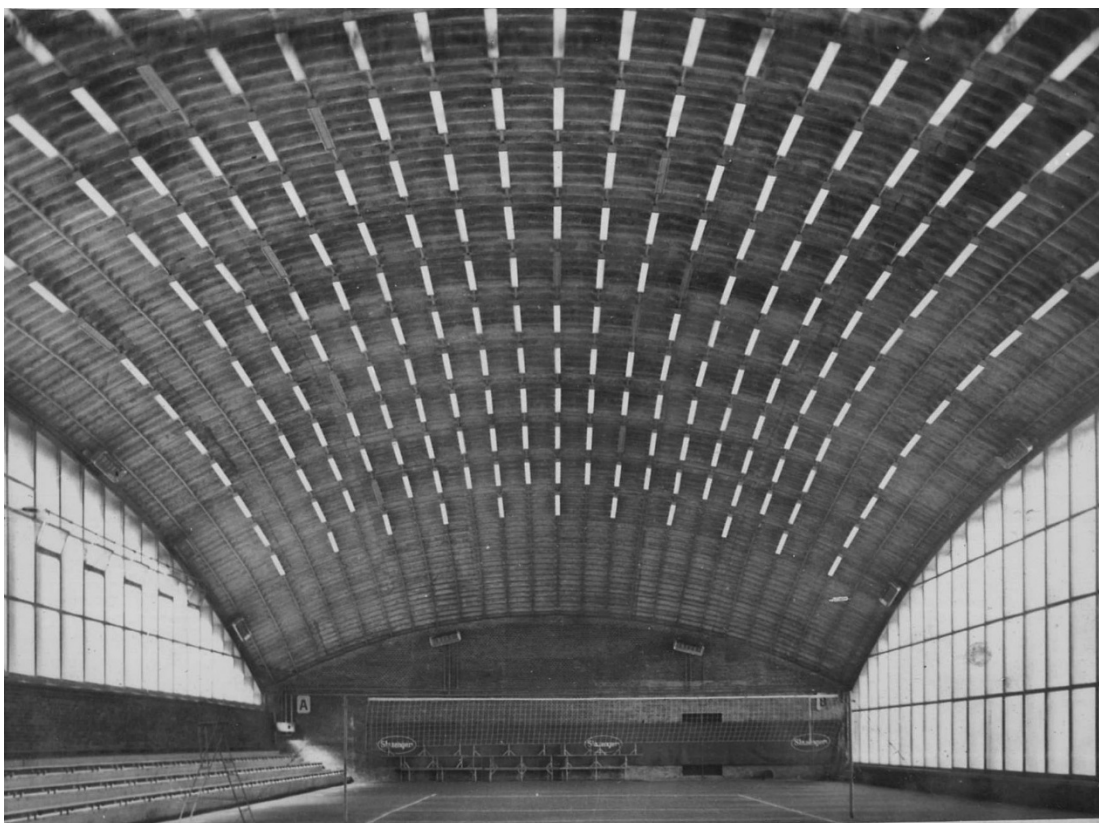
4. kép. Vasas Teniszcsarnok építése. Az egymáshoz kapcsolt alumínium szinuszhullámlemez sávokat (melyek az átlagosnál vastagabbak) az üvegfalak felső ívjére és a „kilövő” tartókra támaszkodva húzzák fel egyre magasabbra. MIEA 3937

5. kép. Vasas Teniszcsarnok építése. A bontakozó lefedés. MIEA 4125

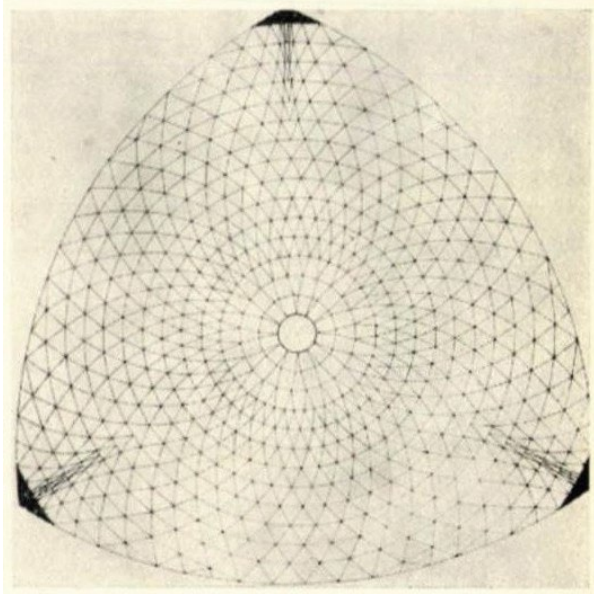
6. kép. Vasas Teniszcsarnok építése. Az elkészült csarnok külső képe. A hullámlemezekre rászertelt keresztirányú alumínium profilok a héj merevítésében játszanak fontos szerepet. MIEA 4136

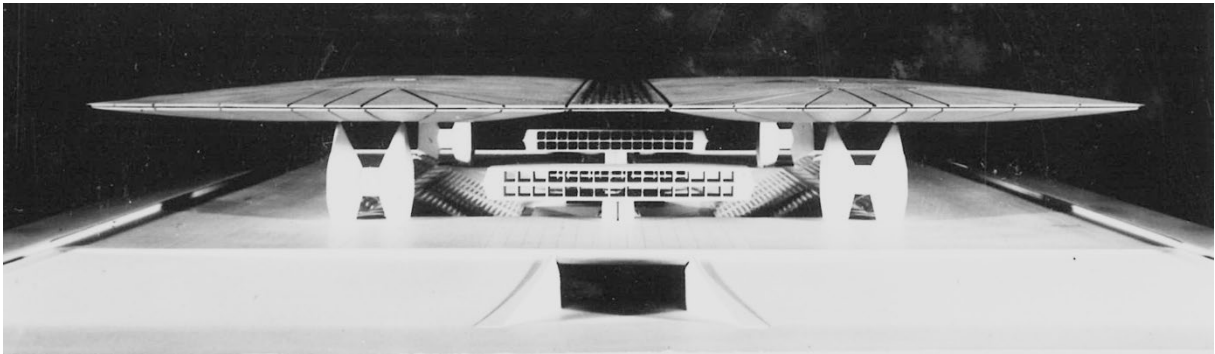
7. kép. Vasas Teniszcsarnok építése. Belső kép az elkészült csarnokról. MIEA 4139

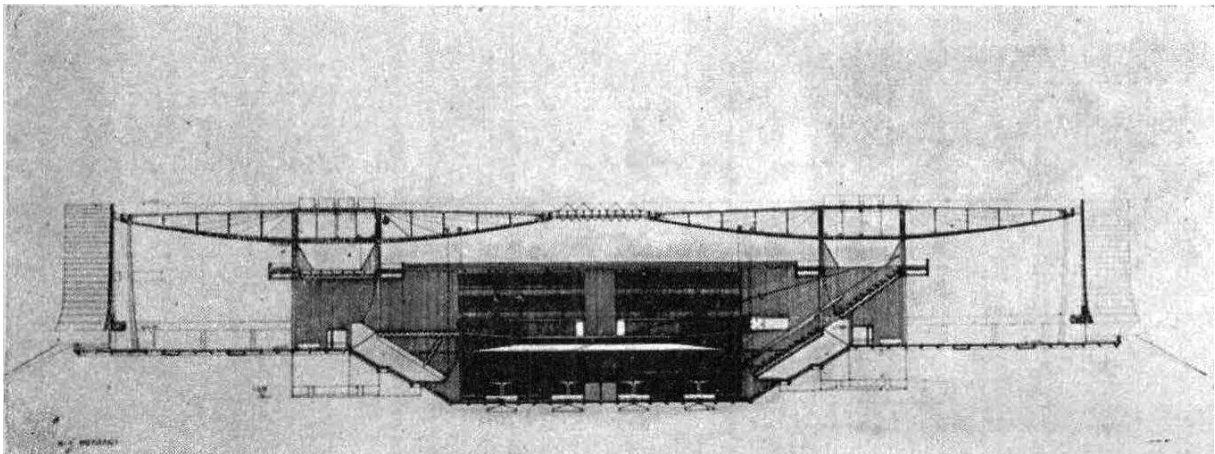
8. kép. Budapest Sportcsarnok makettfotó. Építész: Gulyás Zoltán és Rimanóczy Jenő. Statikus: Kollár Lajos. MIEA 8678

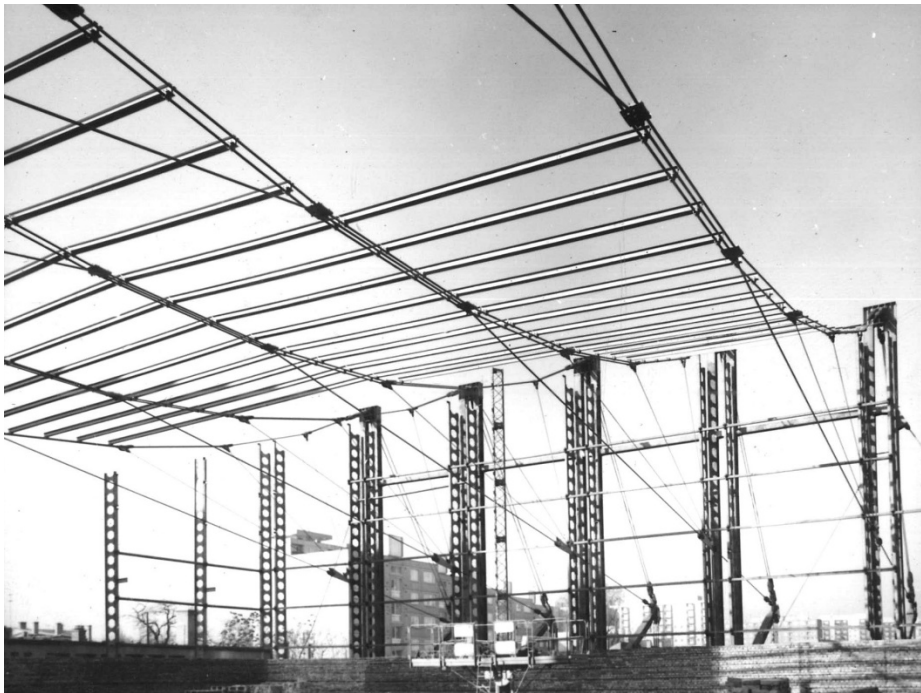
9. kép. Budapest Sportcsarnoka térlefedés szerkezeti hálózatának terve Kollár Lajos. MT 1967/5

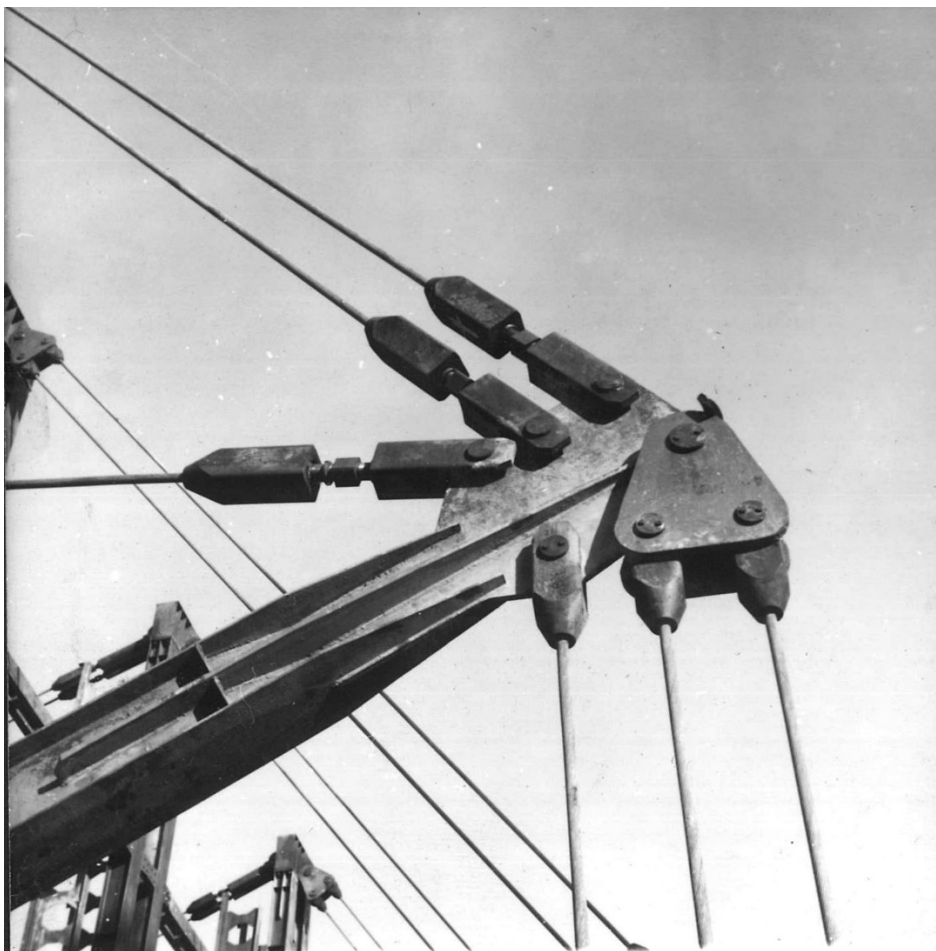
10. kép. Budapesti Nemzetközi Vásár Központi (többcélú) csarnoka, továbbfejlesztett változat, makettfotó. Építész: Gulyás Zoltán és Rimanóczy Jenő, statikus: Nagy József. MIEA 6670

11. kép. Budapesti Nemzetközi Vásár Központi (többcélú) csarnoka továbbfejlesztett változat. Keresztmetszet.

12. kép. ALBA Sportcsarnok, Székesfehérvár, építése 1978. Építész: Molnár Péter, statikus: Ivits Iván. A kötélrendszer részlete építés közben. MIEA 16472

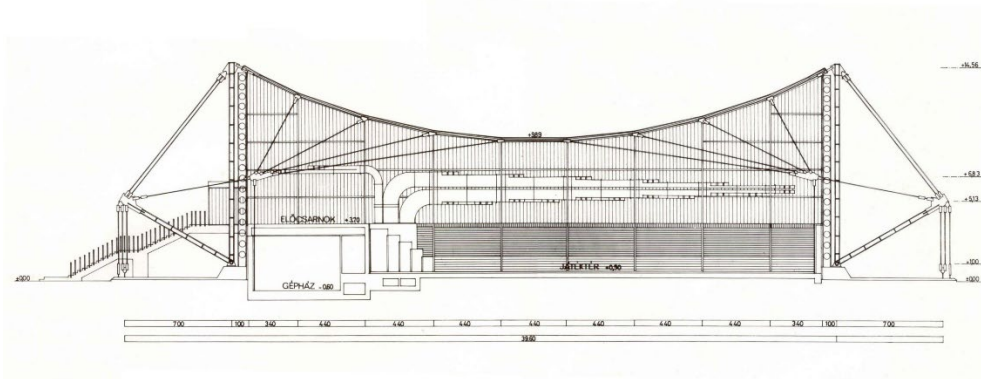
13. kép. ALBA Sportcsarnok építése. A kötélrendszer csomópontja. MIEA 16470

14. kép. ALBA Sportcsarnok építése. Az elkészült kézilabdacsarnok belső képe. MIEA 18883

15. kép. ALBA Sportcsarnok építése. Az elkészült kézilabdacsarnok külső képe. MIEA 16882

16. kép. ALBA Sportcsarnok építése. Az elkészült kézilabdacsarnok keresztmetszet. BME/Ivits

17. kép. December 4. Drótművek, Miskolc építése. Építész: Molnár Péter, statikus: Ivits Iván. Az új csarnok a meglévő felett épül. MIEA 21105_6_0030

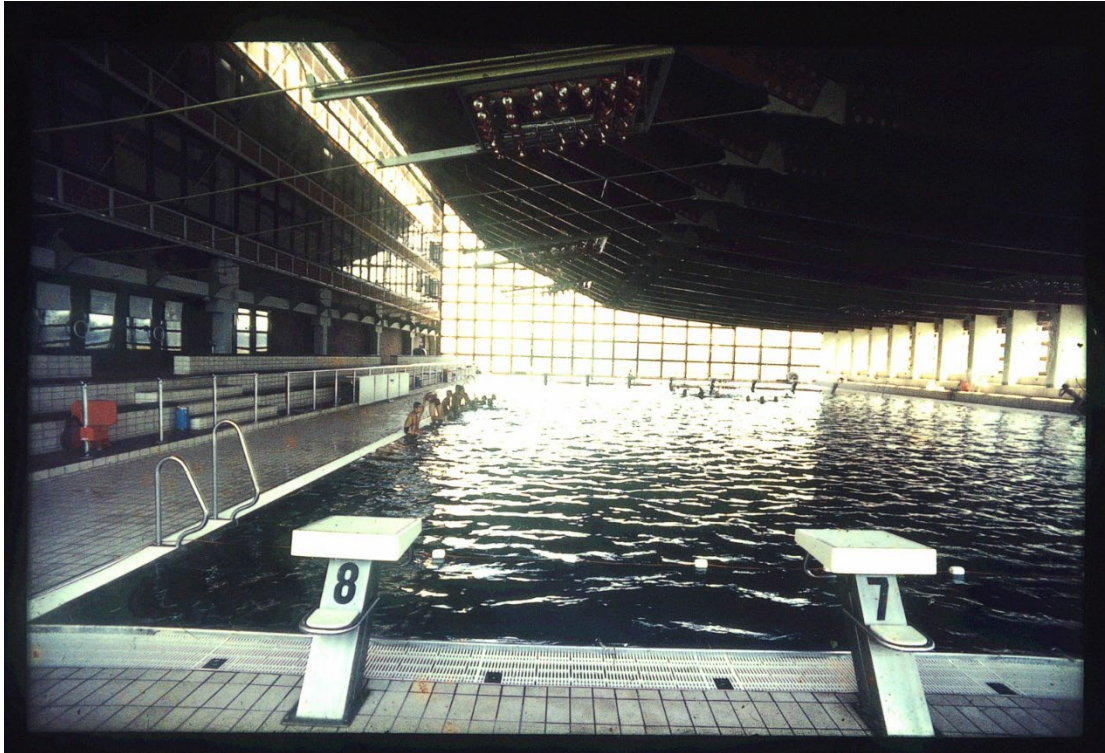
18. kép. December 4. Drótművek, Miskolc építése. Az elkészült csarnok. MIEA 21105_6_0025

19. kép. Spartacus Uszoda építése. Budapest X. Kőér utca. Építész: Sylvester Ádám, statikus Steinhausz Tibor. A ragasztott fa gerendákból álló rúdlánc főtartó helyére emelése. Balra a masszív többszintes épületszárny, mely az áthidalás lehorgonyzását is biztosítja. MIEA 22601_22805_0004

20. kép. Spartacus Uszoda. Az elkészült uszoda külső képe. MIEA 0100

21. kép. Spartacus Uszoda. belső kép. MIEA 22101_22407_0001

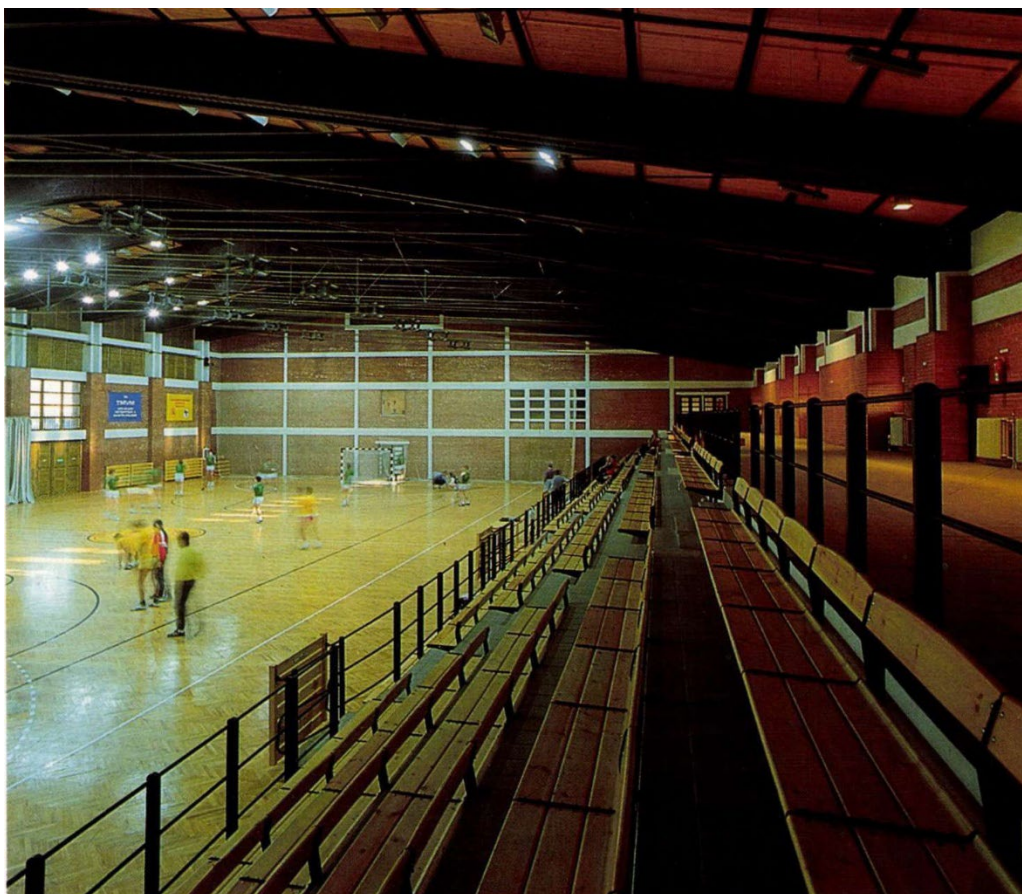
22. kép. Úttörőstadión, Budapest Margitsziget. A lelátó lefedése Építész: Sylvester Ádám és Pazár Béla, Statikus: Ivits Iván és Gallyas László. MIEA 22603_2_0007

23. kép. Úttörőstadion. A szerkezet részlete. MIEA 22603_2_0003

24. kép. A Budapesti Elektromos Művek Sportcsarnoka. Budapest XIII. Népfürdő utca. Építész: Janáky István, statikus: Steinhausz Tibor. Külső kép. MÉ 1990/3-4

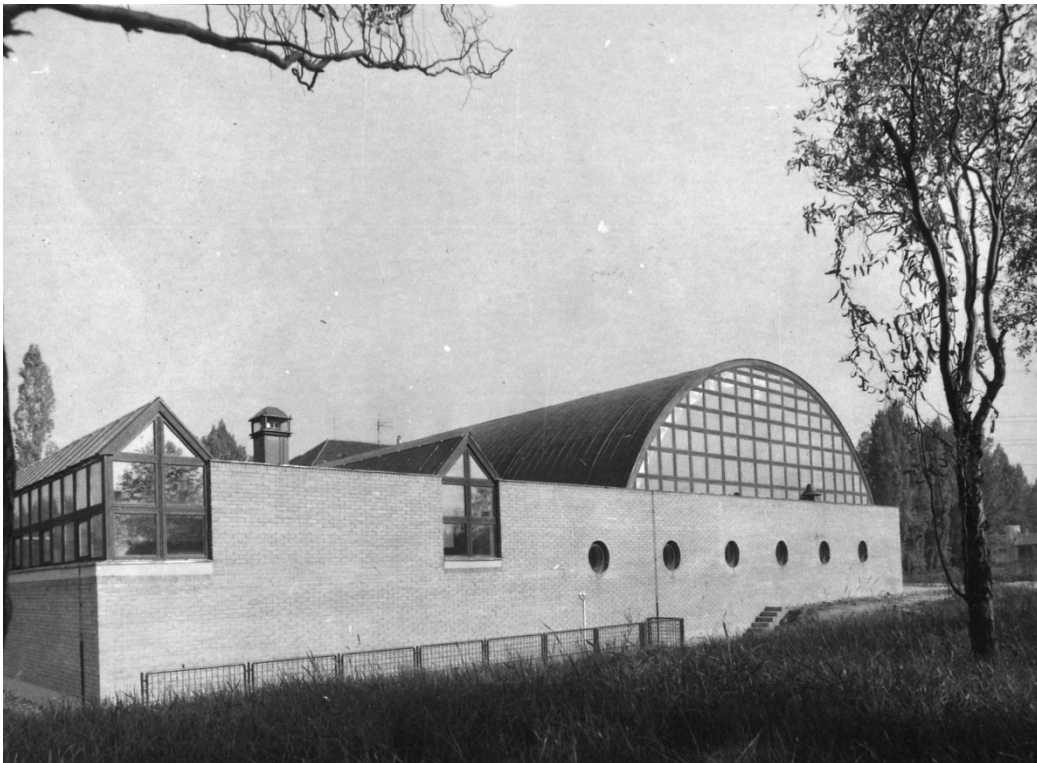
25. kép. A Budapesti Elektromos Művek Sportcsarnoka. Belső kép. MÉ 1990/3-4

26. kép. Spartacus Teniszcsarnok, Budapest X. Kőér utca. Építész: Sylvester Ádám, statikus: Steinhausz Tibor. Építés közben. Jól látható a háromcsuklós keretes szerkezet. MIEA 22601_0002_0011

27. kép. Spartacus Teniszcsarnok. Belső kép. MIEA 22601_0002_0008

28. kép. MALÉV Uszoda. Budapest XVIII. Nagybecskerek u. Építész: Benczúr László, statikus valószínűleg szintén Steinhausz Tibor. Külső kép. MIEA U208

29. kép. MALÉV Uszoda. belső kép. MIEA U214

30. kép. Kondorosi úti Uszoda. Építész: Szabó Ferenc Miklós, az AGROBER, statikus: Steinhausz Tibor IPARTERV. MIEA U112

31. kép. Kondorosi úti Uszoda. Építés közben. Jól látható a ragasztott fából készült, hatalmas háromcsuklós keret. MIEA 22602_8_0009

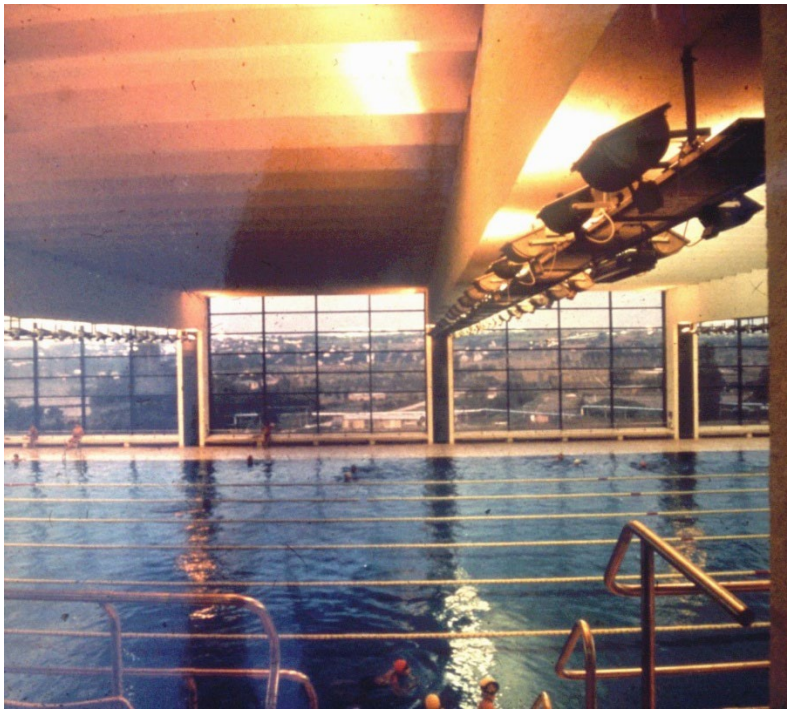
32. kép. Balaton Uszoda Balatonfűzfő. Építész: Patonai Dénes, statikus: Nagy Bence. Külső. MIEA 22602_2_0004

33. kép. Balaton Uszoda. Építés közben. A medenceteret keresztben áthidaló helyszínen előregyártott és beemelt főtartók között feszített TT tartók sorakoznak. MIEA 17520

34. kép. Balaton Uszoda. Külső kép. MIEA 22601_22805_0021

35. kép. Balaton Uszoda. Belső kép. Kilátás Balatonfűzfő felé. MIEA 22601_22805_0007

36. kép. Cegléd Sportcsarnok. Építész: Szentai Judit, statikus: Koncz Attila. MIEA 22601_0005_0009

37. kép. Cegléd Sportcsarnok. Építés közbeni kép. Látható a CONDER tipizált könnyű-acélszerkezet építése. MIEA 22601_0005_0001

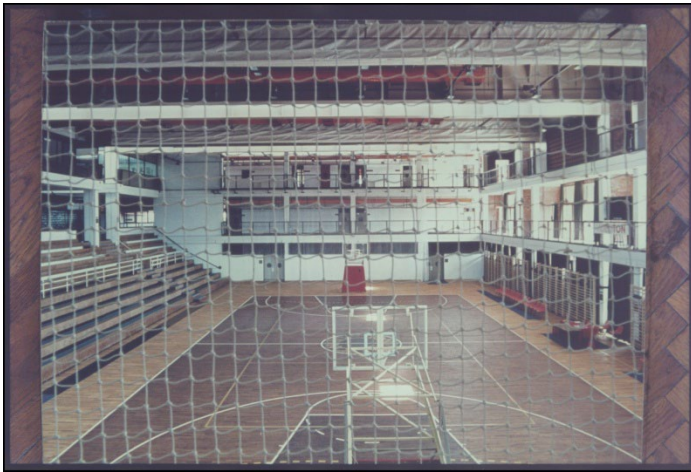
38. kép. Cegléd Sportcsarnok. belső kép. MIEA 22601_0005_0006

39. kép. VIDEOTON Oktatási Központ, Székesfehérvár. építész: Reimholz Péter, statikus: Takácsi Béla. Külső kép a megközelítés irányából. Az előudvarok változatos építészeti elemekkel. MIEA 225_0001_0010

40. kép. VOK. Az átellenes oldal. Itt a főhomlokzat térben álló elemei síkká alakulnak. MIEA 22504_0001_0002

41. kép. VOK. A kézilabdapálya. A formák a méretkordináció „hálójában”. MIEA 22504_0001_0007